

*Струк Н.С.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Шевчук А.М.,
здобувач ступеня магістра з обліку і оподаткування,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ В ОБЛІКОВІЙ СИСТЕМІ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Відображено науковий підхід до ідентифікації трансакційних витрат в обліковій системі малого підприємства. Розглянуто підходи до їх класифікації, структури, особливостей відображення в обліку. Обґрунтовано доцільність проведення комплексу заходів із боку держави, спрямованих на створення сприятливих умов для зниження трансакційних витрат на малих підприємствах України.

Ключові слова: бухгалтерський облік, ділове партнерство підприємств, ідентифікація, мале підприємство, облікова система, трансакційні витрати.

Постановка проблеми. Суттєвий вплив трансакційних витрат на діяльність підприємства доведений ще представниками неінституціоналізму в ХХ ст. Вони змінюють напрями вектору прийняття управлінських рішень суб'єктами господарювання на різних організаційних рівнях, що обґрунтовує потребу детального дослідження такого об'єкта обліку, як трансакційні витрати. Сучасні тенденції розвитку малого бізнесу вказують на збереження їх високого відсотка в загальному обсязі підприємств України за останні роки, тому проблематика ідентифікації трансакційних витрат в обліковій системі малого підприємства є актуальною та своєчасною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання щодо ідентифікації трансакційних витрат на підприємстві, їх оцінки, класифікаційних ознак піднімали у своїх дослідженнях багато зарубіжних та вітчизняних науковців. Серед зарубіжних учених виокремимо: А. Алчіана, К.Дж. Далмана, Г. Демсеца, Р.І. Капелюшнікова, Г.Б. Клейнера, Р. Коуза, Д.С. Львова, В.І. Милошика, С.А. Малахова, Д. Норга, Р.М. Нуреева, В.В. Радаєва, Е. де Сото, О.І. Уільямсона, Дж. Уоліса та ін.; з-поміж вітчизняних учених: С.І. Архиреева, О.П. Власенко, В.І. Гринчуцького, А.А. Гриценко, І.С. Коропецького, В.Е. Новицького, О.М. Чаусовського, О.В. Шепеленко та ін. Розкриття методичного підґрунтя обліку трансакційних витрат як ключової інформаційної підсистеми на підприємстві [1] дає підстави для подальшого з'ясування процесу ідентифікації трансакційних витрат в обліковій системі малого підприємства.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Висвітлення різноаспектних проблем ідентифікації об'єктів в обліковому контексті більшістю авторів подається без розкриття сутності самого процесу ідентифікації. Зокрема, залишаються невирішеними питання ідентифікації трансакційних витрат в обліковій системі малого підприємства; відсутня правова регламентація стосовно організації бухгалтерського відображення трансакційних витрат малого підприємства.

Мета статті полягає у виокремленні особливостей та проблемних аспектів ідентифікації трансакційних витрат в облі-

ковій системі малого підприємства для надання рекомендацій щодо їх зменшення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальновідомо, що змістове походження поняття «ідентифікація» інтерпретується етимологією від латинського *indenticus* – тотожний та *facio* – роблю. Із філософського та соціологічного погляду І.І. Старовойтова трактує згадане поняття як «збіг, рівність, однаковість, тобто тотожність усіх родовидових або індивідуальних властивостей» [2]. Проте під час застосування його в економічній сфері поняття набуває специфічного значення з огляду на предмет ідентифікації. Зокрема, колектив авторів, очолюваний С.В. Мочерним, трактує його як «установлення відповідності реального об'єкта, товару поданий на нього документації» [3, с. 268]. У бухгалтерському обліку В.І. Цуркану та І.Н. Голочалова під ідентифікацією розуміють «логічний прийом професійного судження для визначення місця у звітності результатів впливу господарських операцій, фактів і подій» [4].

Як відомо, у процесі ідентифікації певний об'єкт виокремлюють серед багатьох подібних на основі ідентифікаційних ознак: властивостей об'єкта, які відповідають певним вимогам. Поняття «ознака» часто трактується як властивість. Ознака відображає зовнішні параметри об'єкта, а властивість – внутрішні. Всі частини об'єкта мають однакові властивості, які зберігаються під час його поділу. У нашому випадку об'єктом є трансакційні витрати малого підприємства, які мають свої ознаки. Ознака вважається ідентифікаційною, якщо відповідає таким вимогам: відображається у засобі ідентифікації; є відхиленням від типового утворення, має характерну особливість, яка рідко зустрічається; стійкість ідентифікаційної ознаки; незалежність (іноді поява однієї ознаки неминує зумовлює появу іншої); рідко зустрічається (що рідше зустрічається ознака, то вище її ідентифікаційне значення); доступна для сучасних методів пізнання.

Класифікація ідентифікаційних ознак ґрунтується на тому, яке значення має певна ознака у визначенні групової належності й індивідуальної тотожності, тобто яку ідентифікаційну роль вона виконує у процесі ототожнення. Виходячи із цього, ідентифікаційні ознаки поділяють на загальні та окремі. У практичному середовищі всі ознаки є типовими, бо можуть повторюватися. Поняття «типові ознаки» здебільшого стосується властивостей, які є в основі класифікаційних досліджень (установлення групової належності). Загальна ідентифікаційна ознака відображає певну властивість, яка притаманна певній класифікаційній групі та є показником групової характеристики об'єктів (наприклад, витрати на збір інформації, ведення ділових переговорів, укладання договорів – це витрати до моменту укладання угоди про ділове партнерство). Загальні ознаки обґрунтовано називають груповими, або класифікаційними.

Особливості об'єкта, які не є вираженням його групових властивостей, прийнято називати окремими ідентифікаційними ознаками. До них належать, наприклад, особливості збору інформації про ділового партнера (країна походження, традиції, вподобання, інші особливості). Показником ідентифікаційної значущості окремої ознаки поряд з її якісними критеріями є частота її виявлення у подібних об'єктах (кількісний критерій).

В ідентифікаційних процесах загальні та окремі ознаки і властивості об'єднують у сукупність, оцінюють її неповторність і тільки після цього роблять висновок про тотожність об'єктів.

Тому розкриття процесу ідентифікації трансакційних витрат у обліковій системі малого підприємства здійснено за такими етапами:

- на основі комплексного аналізу підходів до трактувань трансакційних витрат, подано авторське їх тлумачення;
- зважаючи на багатоаспектне представлення класифікацій трансакційних витрат у наукових джерелах, виокремлено базові ознаки для ідентифікації таких витрат в обліку;
- з'ясовано проблемні джерела виникнення трансакційних витрат для пошуку шляхів їх трансформації або заміни;
- розглянуто та проаналізовано погляди науковців щодо можливого способу відображення трансакційних витрат у системі обліку малого підприємства;
- представлено схему відображення трансакційних витрат за автоматизованої форми обліку для малих підприємств;
- виділено негативні чинники, які стримують розвиток малого підприємництва та збільшують величину їх трансакційних витрат;
- відображено процес формування трансакційних витрат малого підприємства на різних етапах його діяльності;
- зазначено заходи з боку держави, спроможні забезпечити зменшення трансакційних витрат малого підприємства.

Нормативно термін «витрати», згідно з П(С)БО 16 «Витрати», визначається як «зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу» [5]. З іншого боку, у П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств» представлено, що «ідентифіковані активи та зобов'язання – придбані активи та зобов'язання, які на дату придбання відповідають критеріям визнання статей балансу» [6]. Таке тлумачення відрізняється від того, що міститься у МСБО 38 «Нематеріальні активи», де зазначено, що «нематеріальний актив є ідентифікованим, якщо він може бути відокремлений, тобто його можна відокремити або відділити від суб'єкта господарювання і продати, передати, ліцензувати, здати в оренду або обміняти індивідуально чи разом із пов'язаним із ним контрактом, ідентифікованим активом чи зобов'язанням, незалежно від того, чи має суб'єкт господарювання намір зробити це; або виникає внаслідок договірних або інших юридичних прав незалежно від того, чи можуть вони бути передані або відокремлені від суб'єкта господарювання або ж від інших прав та зобов'язань» [7]. Ідентифікація витрат здійснюється, зважаючи на згадані нормативні акти.

Проблема визначення, або ж ідентифікації, підприємствами трансакційних витрат усе частіше постає і потребує додаткового вивчення, адже до цього часу не існує єдиного підходу до їх визначення та чіткого формулювання. Більшість авторів до трансакційних витрат відносить витрати, «пов'язані з пошуком постачальників, споживачів, нових ділових партнерів; витрати,

пов'язані з подальшою договірною діяльністю між контрагентами на ринку, захистом прав власності тощо» [1, с. 189]. На основі комплексного аналізу різних підходів до трактувань трансакційних витрат подаємо авторське їх тлумачення як економічного явища, що виникає внаслідок взаємодії економічних агентів між собою та з іншими елементами економічного середовища, що постають у формі зменшення ресурсів економічних агентів, збільшення зобов'язань, пов'язаних з обслуговуванням процесу ділового партнерства та у формі прихованих витрат, пов'язаних із непрозорістю економічного середовища, асиметрією ринкової інформації. Для уточнення економічної сутності трансакційних витрат пропонуємо виділяти дві їх категорії: 1) трансакційні витрати контракти, до яких належать витрати, спричинені процесом реалізації контрактних відносин між суб'єктами господарювання; 2) трансакційні витрати середовища, до яких належать витрати, спричинені взаємодією суб'єктів господарювання з економічним середовищем, яка не має характеру контрактних відносин.

Багатоаспектне представлення класифікацій трансакційних витрат у наукових джерелах, розкриті нами раніше [1], дало змогу виокремити базові ознаки для ідентифікації таких витрат в обліку. Узагальнивши різні підходи науковців до класифікації згаданих витрат, урахувавши пропозиції П.І. Гайдуцького [8], найбільш чітко висвітлення трансакційних витрат малого підприємства можливе за таким групуванням:

- витрати на організаційно-правове забезпечення функціонування бізнесу;
- витрати на пошук і збір інформації для ведення бізнесу;
- витрати на укладення угод ділового партнерства і контроль над виконанням їх умов;
- витрати на навчання і перенавчання персоналу, підвищення його кваліфікації;
- витрати, зумовлені інститутами довіри громадськості (наприклад, витрати на обов'язковий аудит);
- витрати на забезпечення соціально-екологічних вимог різних інституцій.

Неправильним є те, що в обліковій системі нормативно-правова регламентація таких витрат відсутня. Неявні трансакційні витрати не відображаються в обліку, а явні не ідентифікуються. Особливо гостро питання ідентифікації трансакційних витрат в обліку постає в умовах економіки України, адже слушно зауважують деякі автори, що «більшість трансакційних витрат здійснюється у тіньовій економіці» [8]. В Україні ж тіньовий сектор займає значну питому вагу ринку. Разом із несприятливими умовами для ведення бізнесу та недосконалою системою інституцій трансакційні витрати підприємств України зростають випереджаючими темпами. Особливо це стосується суб'єктів малого підприємництва. Зауважимо, що Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва» передбачає наявність державної підтримки для суб'єктів малого підприємництва, яка може включати фінансову, інформаційну, консультаційну підтримку, підтримку їх експортної діяльності, підтримку у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів ведення бізнесу» [9]. Процес підтримки малого підприємництва супроводжується трансакційними витратами за рахунок взаємодії суб'єктів малого підприємництва з органами підтримки у процесі передачі права власності на ресурси, блага, послуги; взаємодії агентів у ході надання доступу до спеціальних умов функціонування; управління процесом підтримки малого підприємництва. Проте можемо констатувати, що

потрібної підтримки малі та середні підприємства з боку держави не отримують, що підтверджують дані Державної служби статистики України [10]. Зокрема, кількість суб'єктів малого підприємництва в Україні має тенденцію до зменшення, мінімальне її значення спостерігалось у 2016 р. – 291 154 од. Найбільша кількість малих підприємств сконцентрована у таких сферах, як торгівля, будівництво, фінансова діяльність та сфера послуг. Обсяг реалізованої продукції малими підприємствами за 2012–2016 рр. зріс в абсолютному й відносному значеннях. Зростання його абсолютного значення від 347 167,9 млн. грн. у 2012 р. до 690 054,9 млн. грн. у 2016 р. можна пояснити негативним соціально-економічним становищем України, зокрема швидкими темпами інфляції. Загалом відсоток реалізованої продукції зріс із 13,4% до 17,8% від загального обсягу виробництва усіма вітчизняними підприємствами.

Серед основних шляхів для поліпшення становища на малих підприємствах України – виявлення проблемних джерел трансакційних витрат для їх трансформації або заміни. Для цього й доцільно ідентифікувати трансакційні витрати з-поміж об'єктів бухгалтерського обліку та налагодити його чітку організацію. Відображення трансакційних витрат на рахунках бухгалтерського обліку є темою багатьох наукових дискусій. Розглянуті та проаналізовані погляди різних науковців щодо можливого способу відображення трансакційних витрат у системі бухгалтерського обліку дають підстави узагальнити, що Ж.М. Юшак пропонує відображати такі види витрат на рахунках дев'ятого класу 92 «Адміністративні витрати» та 93 «Витрати на збут», відкриваючи до них відповідні аналітичні рахунки; О.В. Замазій пропонує створення і використання субрахунків не лише до адміністративних витрат і витрат на збут для відображення в обліку трансакційних витрат, а й до рахунку 94 «Інші опера-

ційні витрати». Нами запропоновано розробити робочий план рахунків, особливу увагу приділивши субрахункам та аналітичним рахункам у розрізі 9-го класу діючого плану рахунків [1]. Такий підхід можемо об'єднати в єдиний блок, основою якого є відкриття субрахунків обліку трансакційних витрат до рахунків обліку витрат за видами діяльності. Мале підприємство може скористатися таким підходом, якщо облік господарських операцій ведеться згідно з Інструкцією № 291 [11].

Другий підхід до відображення трансакційних витрат в обліку ґрунтується на доповненні класу 8 «Витрати за елементами» чинного плану рахунків субрахунками трансакційних витрат. Окремі автори пропонують трансакційні витрати відображати із застосуванням додаткового рахунку 86 «Трансакційні витрати» у складі рахунків 8-го класу «Витрати за елементами» [1]. Стосовно цього є певні застереження. По-перше, недолік такої пропозиції полягає у тому, що трансакційні витрати можуть виникати за різними видами діяльності, у тому числі в операційній, а виокремлення транзитного рахунку 86 передбачатиме дублювання операцій у розрізі інших рахунків 8-го класу «Витрати за елементами». По-друге, у фінансовому звіті суб'єкта малого підприємництва відсутнє подання інформації за економічними елементами [12], що ускладнює узагальнення інформації про витрати через потребу їх постійного перерозподілу між рахунками 9-го класу плану рахунків.

Тому для малих підприємств, незалежно від того, який план рахунків обліку застосовують, доречно відкривати додаткові субрахунки трансакційних витрат до рахунків 9-го класу, а також за потреби – до рахунків активів (якщо такі витрати підлягають включенню до первісної вартості активів) [13]. У табл. 1, позначивши номер субрахунку «ХУ.З» до рахунку «ХУ», представлено найбільш типові субрахунки для обліку

Таблиця 1

Пропоновані типові субрахунки для ідентифікації трансакційних витрат в обліковій системі малого підприємства

Субрахунки рахунків бухгалтерського обліку	Види трансакційних витрат
Витрати на пошук інформації	
Субрахунок ХУ.З.1 рахунку ХУ.З – трансакційні витрати	
ХУ.З.1.1	витрати на зарплату експерта-аналітика (здебільшого цю функцію на МП виконує головний бухгалтер)
Субрахунок ХУ.З.2 рахунку ХУ.З – трансакційні витрати	
ХУ.З.2.1	витрати, пов'язані з утриманням відділу маркетингу (як правило, один менеджер-маркетолог)
ХУ.З.2.2	витрати на рекламу, презентації тощо
Витрати на проведення переговорів і укладання угод із діловими партнерами	
Субрахунок ХУ.З.3 рахунку ХУ.З – трансакційні витрати	
ХУ.З.3.1	витрати на організацію переговорів із укладання угоди
ХУ.З.3.2	вартість юридичних, нотаріальних послуг для укладання контракту
ХУ.З.3.3	представницькі витрати
ХУ.З.3.4	витрати на службові відрядження
Витрати вимірювання та здійснення розрахунків	
Субрахунок ХУ.З.4 рахунку ХУ.З – трансакційні витрати	
ХУ.З.4.1	витрати на придбання техніки для здійснення розрахунків
ХУ.З.4.2	витрати за послуги сертифікації, стандартизації
ХУ.З.4.3	витрати, пов'язані з оплатою послуг банку
Витрати на захист прав власності	
Субрахунок ХУ.З.5 рахунку ХУ.З – трансакційні витрати	
ХУ.З.5.1	витрати, пов'язані з реєстрацією підприємства
ХУ.З.5.2	витрати на отримання ліцензій
ХУ.З.5.3	витрати на юридичні консультації; судові витрати, оплата пені, штрафів

Джерело: розроблено авторами

транзакційних витрат «Z» на малому підприємстві, що дає змогу ідентифікувати їх відповідно до П(С)БО 16 «Витрати».

На рис. 1 зображено схему відображення транзакційних витрат за автоматизованої форми обліку, яка притаманна передусім для малих підприємств. Використовуючи підхід до їх ідентифікації з табл. 1, транзакційні витрати будуть розподілені в межах відповідних субрахунків.

Ураховуючи негативні тенденції в розвитку малого підприємництва в Україні, зазначимо, що нагальним постає питання організації його інфраструктурної підтримки.

Державні органи влади на різних організаційних рівнях повинні стимулювати підприємницьку активність, допомагати бізнес-одинацям із вирішенням питань бюджетного, кредитного, інвестиційного характеру. Негативними чинниками, які стримують розвиток малого підприємництва та збільшують їх транзакційні витрати, є: адміністративні перешкоди, недоступність офісних, виробничих площ, слабка інформованість малих підприємств щодо раціональної організації бізнесу [14]. С. Барсукова на мікроекономічному рівні виділяє транзакційні витрати на підприємствах малого бізнесу, даючи їм визначення як витратам, пов'язаним із обслуговуванням контрактних відносин, а також передачею, специфікацією та захистом прав власності [15, с. 109].

Розглянемо детальніше процес ідентифікації транзакційних витрат малого підприємства на різних етапах його діяльності. Так, етап його створення можна розділити ще на три складника. На початковому етапі будь-яка бізнес-одинаця визнає витрати щодо доцільності створення самого підприємства, виділяємо витрати на підготовку бізнес-плану. Наступний складник – підготовчий, характерний витратами на пошук інформації про ділову репутацію засновників, витратами вимірювання щодо визначення якості послуг та надійності банківської установи, системи оподаткування тощо [14, с. 75]. Найбільшим містким і витратним етапом виникнення транзакційних витрат є етап реєстрації малого підприємства (третій складник) – витрати на формування пакета реєстраційної документації, на укладання договору банківського рахунку, на сплату реєстраційного збору за проведення державної реєстрації та ліцензування; на отримання довідки про реєстрацію в ЄДРПОУ, на отримання різного роду дозвільних документів тощо. Це можуть бути й витрати опортуністичної поведінки (за послуги представників органів державної влади щодо державної реєстрації та ліцензування). Під час діяльності підприємство продовжує визнавати транзакційні витрати: платня за доступ до ресурсів (оренда приміщення під офіс); витрати на пошук і відбір ділових партнерів;

витрати на проведення переговорів, відрядження співробітників, телефонні розмови та факс, послуги юридичного й інших видів консалтингу, юридичне оформлення угоди; витрати на контроль над дотриманням умов договору та попередження недобросовісної поведінки ділових партнерів; судові витрати.

Оскільки першочерговим суб'єктом, з яким вступає у взаємовідносини кожне підприємство, є державні органи влади, основним чинником, який може вплинути на зменшення транзакційних витрат малого підприємства, є проведення комплексу заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для розвитку малого бізнесу. Адже більшість транзакційних витрат у малому підприємстві пов'язана саме з усуненням адміністративних перепон. Для малих підприємств характерна незначна сума транзакційних витрат, пов'язана з: отриманням послуг аутсорсингу, аудиту, маркетингу; формуванням баз даних клієнтів або ж витрат на рекламу. Тобто малі підприємства є більш чутливими до інструментів державного регулювання, тому їх транзакційні витрати зростають набагато швидшими темпами за негативних проявів наслідків державного регулювання, ніж великих бізнес-одинаць. Наприклад, жорстке валютне регулювання, за оцінками експертів, може призвести до зростання відповідних транзакційних витрат експортерів на 15–30%. Тому до зменшення транзакційних витрат малого підприємства може призвести розвиток інфраструктури підприємництва, зокрема створення бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів, інноваційних та лізингових центрів, громадських об'єднань суб'єктів підприємництва, інформаційно-консультативних установ.

Отже, забезпечити зменшення транзакційних витрат малого підприємства спроможні такі заходи з боку державних органів влади: залучення малих бізнес-одинаць до участі у міжнародних конференціях та семінарах для спрощення їх доступу до інвестиційних та інноваційних ресурсів; надання консультацій (безоплатних, на громадських засадах) із питань організації та провадження підприємницької діяльності; розроблення різного роду курсів/семінарів для перекваліфікації безробітних, які бажають розпочати власну справу, ознайомлення їх із ключовими питаннями ведення бізнесу, підвищення їх кваліфікації та конкурентоспроможності тощо.

Висновки. На основі комплексного аналізу підходів до трактувань транзакційних витрат подано авторське їх тлумачення. Для уточнення економічної суті транзакційних витрат запропоновано виділяти їх категорії та базові ознаки для ідентифікації таких витрат в обліку. З'ясовано проблемні джерела виникнення транзакційних витрат, що дасть змогу розглянути альтернативи їх трансформації або заміни. Досліджено погляди

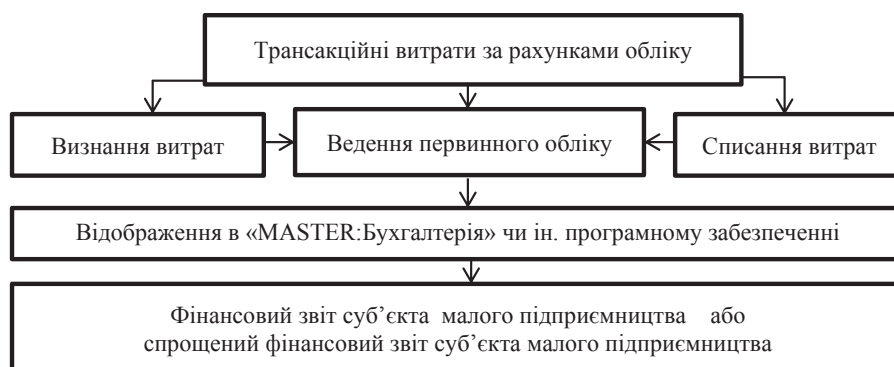

Рис. 1. Схема відображення транзакційних витрат за автоматизованої форми обліку для малого підприємства

Джерело: розроблено авторами

науковців щодо можливого способу відображення трансакційних витрат у системі бухгалтерського обліку, на основі чого запропоновано авторський підхід до обліку таких витрат на малому підприємстві. Відображено основні елементи автоматизованої форми обліку трансакційних витрат для малих підприємств. Розкрито перелік негативних чинників, які стримують розвиток малого підприємництва та збільшують величину трансакційних витрат. Запропоновано на рівні державної влади забезпечити проведення комплексу заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для розвитку малого підприємництва в Україні.

Перспективою подальших наукових досліджень є представлення комплексного підходу до обліку трансакційних витрат в обліковій системі ділового партнерства вітчизняних підприємств.

Література:

1. Струк Н.С. Методичне підґрунтя обліку трансакційних витрат на підприємстві. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації. 2012. Вип. 1(8). С. 188–198.
2. Старовойтова І.І. Ідентифікація як філософська та соціологічна категорія. Вісник ОДУ. 1999. Т. 4. Вип. 2. URL: <http://www.philosoph.onu.edu.ua/elb/articles/starovoytova/74.pdf>.
3. Мочерний С.В., Ларіна Я.С. та ін. Економічний енциклопедичний словник: у 2-х т. Т. 1; за ред. С.В. Мочерного. Львів: Світ, 2005. 616 с.
4. Цуркану В.І. Ідентифікація – важний логічний прийом при підготовці фінансової звітності. Вестник профессиональных бухгалтеров. 2015. № 5. URL: <https://www.ipbr.org/vestnik/editions/2015/5/tsurcanu-golovachova>.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затв. Наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 19 «Об'єднання підприємств», затв. Наказом Міністерства фінансів України від 7.07.1999 № 163. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99>.
7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (IASB) 38 «Нематеріальні активи»: Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_050.
8. Гайдучкий П.І. Облік трансакційних витрат – вагомий фактор конкурентоспроможності в сучасній економіці. Облік і фінанси АПК. 2012. № 3. С. 9–19.
9. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 № 4618-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
10. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
11. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій

- підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99>.
12. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва»: Наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 № 39. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>.
 13. Струк Н. Обліково-аналітична інтерпретація та основні напрями контролю трансакційних витрат у інноваційній діяльності підприємства. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2017. № 9. С. 151–174.
 14. Корабахіна А.Ю. Особливості формування разових трансакційних витрат суб'єктів малого і середнього підприємництва у Миколаївській області. Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія «Економічні науки». 2015. Вип. 2 (11). С. 71–77.
 15. Барсукова С.Ю. Трансакционные издержки вхождения на рынок предприятий малого бизнеса. Проблемы прогнозирования. 2000. № 1. С. 108–119.

Струк Н.С., Шевчук А.Н. Ідентифікація трансакційних витрат в обліковій системі малого підприємства

Анотація. Отражен научный подход к идентификации трансакционных издержек в учетной системе малого предприятия. Рассмотрены подходы к их классификации, структуре, особенностям отражения в учете. Обоснована целесообразность проведения комплекса мероприятий со стороны государства, направленных на создание благоприятных условий для снижения трансакционных издержек на малых предприятиях Украины.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, деловое партнерство предприятий, идентификация, малое предприятие, учетная система, трансакционные издержки.

Struk N.S., Shevchuk A.M. Transaction costs' identification in the accounting system of a small enterprise

Summary. The article highlights a scientific approach to transaction costs' identification in the accounting system of a small enterprise. There were represented the approaches to the costs' classification, their structure and features of reflection in the accounting. It was substantiated the expediency of carrying out a complex of measures by the state aimed at creating favourable conditions for transaction costs' reducing at small enterprises of Ukraine.

Keywords: accounting, business partnership, identification, small enterprise, accounting system, transaction costs.